

278724 - Teslim Almadan Önce (İlk Satıcıya) Geri Satış Yapmanın Şartları

Soru

Ekim 2016, hurma hasadının yapıldığı ve çiftliklerden hurma tüccarlarına çok uygun fiyatlara ürün satıldığı bir dönemdi. Hamdolsun sezon fiyatıyla on tona kadar birinci sınıf hurma satın aldım. Kilo fiyatı 5,5 dinardı. Ben söz konusu ürünleri teslim almak istediğimde satıcı teslimatı geciktirmeye başladı, ta ki bu miktara da bu miktarı satın alacak paraya da sahip olmadığını itiraf etti. Bunu benden veresiye olarak ve teslim alma şartı olmadan satın almak istedi. Ancak ben teslim almadıkça ona satmayı kabul etmedim, malın teslim edilmesinde ısrar ettim. Teslim süresinin uzamasıyla ve Ramazan ayının geçmesiyle piyasada bu tür malların varlığı azaldı. Büyük olasılıkla satıcı, şimdi parası olsa bile malları bana teslim edemez çünkü fiyatları yükselip 11 dinara ulaştı. Teslimatı erteleyen satıcı, piyasayı inceledikten sonra teslim edemeyeceğini söyledi. Bu yılın 10. ayına kadar aynı özellik ve miktardaki bu tür malların (aynı sezondaki hurmanın) kilo fiyatının 11 dinardan eski fiyatına düşeceğini bilerek yeni mahsulü bekliyor. Yani 5,5 dinar olmasını bekliyor fakat benim bu senelik kazancım kayboldu. Zira bu ticaretten ulaşım ve nakliye masrafları düştükten sonra muhtemelen kilo başı 4,5 ile 3,5 dinar arası bir kâr alabilirdim. Sorum şudur: Teslim olmadan satış yapıp yapmayacağımı bilmiyorum, caiz olmadığını düşünüyorum. Yoksa mallarımı teslim etmede on ay boyunca açıkça gecikmesine ve birden fazla fırsatı kaçırmama neden olduğu için bana zararlarımı tazmin etmesini mi isteyeyim?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Birincisi:

Tercih edilen görüşe göre bu hurmaları teslim almadığınız hâlde tekrar satıcısına satmanız caizdir. Zira bu konu, teslim almadan önce Selem akdi ile (ilk satıcıya) geri satış kapsamındadır. Çünkü borcu borçlu olana satmak caizdir ancak onu kendisine satış günündeki fiyatı ile veya daha düşük

fiyata satmanız gerekir. Daha pahalıya satmak caiz değildir. Ayrıca ürünleri kendisine nakit satarsanız peşin ve vadeli olarak da satmanız caiz olur; eğer onu buğday ve benzeri bir bedel karşılığında ona satarsanız o zaman ertelemek haram olur ve elden teslim yapılması gereklidir. Onu hurmaya karşılık vadeli ve artırımlı olarak ona satmanız caiz değildir. Çünkü hurmanın hurma ile satılması için hurma miktarlarının eşitliği ve paranın elden ele teslimi şarttır.

Bu; Şeyhülislam İbni Teymiyye ve İbnü'l-Kayyim'in seçtiği görüş, İbn Abbas'ın kavli ve İmam Ahmed r.h'dan rivayet edilen bir rivayettir. Bkz: el-Mevsû'atu'l-Fıkhiyye (25/218).

Şeyh İbn Useymin r.h şöyle dedi: "Biri şöyle derse: Selem akdine konu olan bir ürünü teslim almadan satmak caiz midir?"

Cevap: Evet, teslim edilecek kişiye satmak caizdir ve İslam şeyhine göre yabancıya bile satmak caizdir ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Çünkü gerçek borcu olandan başkasına satarsanız, onu alması imkânsız olabilir. O halde, borcu olandan başkasına satarsanız veresiye satılmış olur. Bu da teslim alınmamış demektir.

Şeyhülislam borcun, borçludan başkasına satılmasına izin veriyor ancak onu teslim alma imkanını şart koşuyor.

Dolayısıyla kişi onu ilk satıcıya satarsa üç şart aranır:

Birinci Şart: Kazanç Sağlamaması Yani Günün Fiyatıyla Satması

Şayet satış yapıldığı günün fiyatı üzerinden satarsa yükümlü olmadığı ve tazmin etmediği bir kazanç elde etmiş olur. Oysa Nebi s.a.v tazmin edilmeyen bir şeyin kazancını yasaklamıştır. Örnek: Zimmette yüz ölçek buğdaya Selem akdi sözleşmesi yapılır ve teslim vaktinde ödeme iki yüz dirhemdir. Şayet onu sana iki yüz elli dirheme satıyorum derse bu caiz değildir çünkü o, bu buğdayın riskine girmeden kazanç sağlamış olur. Yani ürüne sahip olmadığı gibi teslim de almamıştır. Dolayısıyla yükümlülüğünü üstlenmediği bir şeyden kâr elde etmiş sayılır. Konuyla ilgili İbn Ömer r.a hadisine dayanarak riske girmedeği bir şeyden kâr etmemek için o günün fiyatından almasında sakınca yoktur.

Şayet 100 ölçek 200 dirhem ederse, bu durumda onu 150 dirheme satmasında sakınca yoktur. Çünkü o günün fiyatıyla satmak caiz olduğuna göre bundan daha az bir tutara satmak daha evladır.

Daha fazla bir tutarla satılmasını yasakladık çünkü riske girmedeği bir şeyin kazancı söz konusudur. Ancak bu durumda kazanmadığı gibi zarar etmiştir.

İkinci Şart: Veresiye Faizine Konu Olan Ürünlerde İki Taraf Birbirinden Ayrılmadan Önce Teslimatın Gerçekleşmesi

Mesela; yüz ölçek buğday karşılığında iki yüz ölçek arpa satılması, bu durumda iki taraf birbirlerinden ayrılmadan önce teslimatın yapılması şartıyla alışveriş caizdir. Çünkü arpa karşılığında buğday satmak için ayrılmadan önce ürün ve bedelinin teslimatı şarttır. İbn Ömer'in r.a hadisine göre: “Birbirinizden ayrılmadığınız sürece o günün fiyatıyla almakta bir sakınca yoktur.” yani bu caizdir. Çünkü bu yöntem, dirhemi dinar ile veya dinarı dirhem ile satmak gibidir. Şüphesiz böyle bir alışveriş, ayrılmadan önce elden teslim gerektirir.

Üçüncü Şart: Bunu Başka Bir Selem Satışının Bedeli Yapmaması

Çünkü eğer onu başka bir Selem bedeli yapmış ise büyük ihtimalle bundan kâr elde etmiş olacaktır. Bu durumda riskini üstlenmediği bir şeyden kâr elde etmiş olacaktır. Örnek: Yüz ölçek buğday için Selem akdine anlaşılan iki taraf, bir sene sonra şu özellikte beş koyun karşılığına Selem yapacağız dediler. (Daha önce de belirttiğimiz gibi hayvanlarda Selem akdi caizdir ancak bu akit caiz değildir.) Çünkü genelde bu uygulama kâr amacıyla yapılır. Aynı zamanda bu beş koyunun değeri yüz yirmi ölçek buğday değerindedir. Çünkü bu, borcun ters çevrilmesine yol açar ki borç vadesi geldiğinde tekrar Selem akdi ile çevirmeye bakar. Bu da borcu devirip borçlunun borcunu bu şekilde artırmaya yönelik bir hiledir ve borç vadesi geldiğinde kişi şöyle der: “Bir Selem daha ver.” Borçlar kendisinde birikene kadar böyle devam eder.

Sonuç olarak bu alışveriş ancak belirtilen üç şartla caizdir.

Mezhep görüşüne gelince onu satmak kesinlikle caiz değildir ve bunların delili de şu hadistir: “Kim

bir şeyde Selem akdi gerçekleştirse başka bir şeye çevirmesin.”

Ancak bu hadis, İbnü'l-Kayyım'ın Tehzib el-Sünen'de tahkik ettiğine göre zayıftır.

Sahi olduğunu varsayarsak anlamı: “Kişi onu yeni bir Selem için sermaye haline getirmesin.”

Ama hadis sahih değildir dersek o zaman satışta temel prensip caiz olmasıdır çünkü yüce Allah şöyle demiştir: "Ve Allah alışverişi helal kıldı." (Bakara: 275)

Çünkü İbn Ömer'in r.a hadisi böyle bir muamelenin caiz olduğuna işaret ediyor zira Selem borcu ile diğer borçlar arasında hiçbir fark yoktur ve kim Selem borcu ile diğer borçlar arasında farklılık iddia ediyorsa ispatlasın.” (Şerhu'l-Mumti' (9/87)

İkincisi:

Eğer satıcı size hurmayı teslim ederse ne kadar gecikmiş olursa olsun, kaçırılan fırsat veya beklenen kazanç karşılığında ondan tazminat talep etmeniz caiz değildir çünkü borçta gecikmenin telafisini istemek faiz kapsamına girer.

İslam Fıkıh Akademisi'nin 85 (2/9) nolu oturumunda yer alan cezai şarta ilişkin kararında şöyle denildi: Selem akdi konusu olan malın borç olması nedeniyle gecikme halinde borcun artırılması caiz değildir.

51 (2/6) Sayılı Taksitli Satış Kararı: Alıcı (borçlu) taksitlerin son ödeme tarihinden sonra ödeyerek gecikirse borca bir miktar daha eklemek, buna dair önceden şart koşulmuş olsun veya olmasın, fazlalık talep etmek caiz değildir çünkü bu haram olan faizdir. (Kararat el Mecma' s. 371).

Bununla birlikte bilinmesi gerekir ki borcu ertelemek haram olup geciktiren de günahkârdır. Nitekim Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle buyurdu: “Zengin borcunu ödemeyi ertelemesi zulümdür.” (Buhari 2400, Muslim 1564)

Erteleme: Vacip olan bir hakkı mazeretsiz olarak geciktirmektir.

Ve o, Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun, şöyle dedi: “Zengin borcunu savsaklaması,

haysiyetinin ihlal edilmesini ve cezalandırılmasını helal kılar." (Ebu Davud 3628, Nesâî 4689, İbn Mâce 2427. Elbani, İrva el Ğalil' "1434" adlı eserinde Hasen olarak sınıflandırılmıştır.)

Sonuç:

Onun zimmetinde bulunan hurmaları, ona tekrar dinar karşılığında satmanızda bir sakınca yoktur. Ancak satışın işlem yapılacak günün piyasa fiyatına göre olması şarttır.

Dinarların tamamının veya bir kısmının ertelenmesinde sakınca yoktur. Çünkü hurmaların dinar karşılığında satılması için peşin olması şart değildir.

En iyisini Allah bilir.